

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Bakalářské kombinované studium

2010 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Nikola Gregorová

PŘEMYSL PITTER A MILÍČŮV DŮM

Praha 2013

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Mattioli, Ph.D.

COMENIUS UNIVERSITY PRAGUE

Bachelor Combined (Part time) Studies

2010 – 2013

BACHELOR THESIS

Nikola Gregorová

PŘEMYSL PITTER AND MILÍČŮV HOUSE

Prague 2013

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

PhDr. Jan Mattioli, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V..... dne.....

.....

Nikola Gregorová

Poděkování

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce za odborné vedení. Dále děkuji PhDr. Tereze Vacínové, Ph.D. za cenné rady a připomínky při zpracování této práce.

Paní ředitelce Mateřské školy Milíčův dům Martě Vrabcové děkuji za ochotu a vstřícnost při seznamování s životem a prací Přemysla Pittra a za zapůjčení potřebných materiálů pro tuto bakalářskou práci.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá významnou osobností Přemysla Pittra a jeho přínosem pro sociální pedagogiku, zejména během působení v Milíčově domě. Stručně popisuje jeho dětství a mládí a podrobněji se zmiňuje o hledání životní cesty a o osudových okolnostech, které jej přivedly k rozhodnutí zasvětit celý svůj život těm nejpotřebnějším - dětem. Seznámí nás s jeho výchovnými metodami, které byly velmi účinné a které by měly být inspirativní i pro současné pedagogy a vychovatele. Analyzuje poválečné období, kdy akce „Zámky“ pomohla zachránit mnoho židovských a německých dětí. Poukazuje na nedocení a nepochopení tohoto sociálního pedagoga a malou obeznámenost české veřejnosti s tak významnou osobností, jakou bezesporu Přemysl Pitter byl. V poslední části se tato bakalářská práce zabývá současností Milíčova domu, ve kterém působí Mateřská škola s několika třídami pro děti vyžadující speciální pedagogiku.

Klíčová slova

antisemitismus, bezpráví, dítě, ekumenismus, humanitární činnost, internační tábory, koncentrační tábory, mikrotřídy, mimoškolní výchova, nacistická okupace, násilí, pacifismus, péče, prostředí, rasismus, sociální pedagogika, speciální pedagogika, tolerance, útisk, válka.

Annotation

This thesis deals with the personalities of Přemysl Pitter and his contributions to social pedagogy, particularly during his time in the Milíčův house. It briefly describes Pitter's childhood and youth and in more detail refers to him finding his way of life under such fateful circumstances that led him to the decision to dedicate his life to those most in need. This work familiarizes us with effective educational methods that have been entrusted to the education of children and should be an inspiration to current teachers and educators. The work also analyzes the postwar period when the action "Castles" helped save many Jewish and German children. Furthermore the study points out the misunderstanding of this social pedagogue and the lack of familiarity with it by the Czech public, especially bearing in mind the significant personality that Pitter undoubtedly was. The last part of this thesis deals with the present Milíčův house in which they operate a kindergarten with several classes for children requiring special education.

Key words

Anti-Semitism, care, child, concentration camps, ecumenism, environment, extracurricular education, humanitarian work, injustice, internment camps, mikroclasses, Nazi occupation, pacifism, racism repression, social pedagogy, social-work, special pedagogy, toleration, violence, war.

OBSAH

ÚVOD	8
1 ŽIVOT PŘEMYSLA PITTRA	10
1.1 Dětství a mládí	10
1.2 První světová válka	12
1.3 Pacifista, humanista, kazatel	14
1.4 Hledání správné víry	15
1.5 Mezinárodní rozvoj pacifismu	16
2 PITTROVA „TOUHA PO ZUŠLECHŤOVÁNÍ DĚTSKÝCH DUŠÍ“	19
2.1 Nový Jeruzalém – předchůdce Milíčova domu	20
3 HISTORIE MILÍČOVA DOMU	21
3.1 Provoz Milíčova domu	22
3.2 Charakteristika Milíčova domu	23
3.3 Výchova srdcem	26
3.4 Milíčův dům – útulek nejen pro české děti	27
3.5 Ozdravovna v Mýtě u Rokycan	28
3.6 Milíčův dům v ohrožení	29
4 PITTROVA ČINNOST PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE	32
4.1 Záchraná akce „Zámky“	32
4.2 Význam akce „Zámky“	34
5 NELEHKÉ OBDOBÍ PŘEMYSLA PITTRA	36
5.1 Další mocenské represe	37
5.2 Odchod do exilu	37
5.3 Období exilu Přemysla Pittra	38
6 SOUČASNOST MILÍČOVA DOMU	40
6.1 Koncepce školky	41
6.2 Charakteristika pracoviště – uspořádání školky	43
ZÁVĚR	45
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
SEZNAM OBRÁZKŮ	49

ÚVOD

„Přemysl Pitter je muž humanismu, tolerance, ale také ekumenismu, stoupenec demokracie, odpůrce diktatur všech směrů, jeden z těch věru nepočtených, kteří se angažují, aniž museli, ve věcech, které se jich přímo a zdánlivě netýkají.“
(TIGRID, P., PASÁK, T., 1997, s. 13)

Cílem této práce je připomenutí myšlenek a skutků Přemysla Pittra, úžasného, nezištného člověka, jehož život a dílo mají neustále co říci dnešku, ať je to v oblasti tolerance, lidskosti, vztahu člověka k člověku či mírového soužití národů.

Přemysl Pitter, protestantský kazatel, pedagog a vychovatel, sociální pracovník, pacifista, humanista, spisovatel a redaktor, hlasatel křesťanství, tolerance a mírových myšlenek, byl donedávna v naší zemi osobností zcela neznámou, a to především zásluhou totalitního režimu, kterému se jeho jméno podařilo téměř vymýt z povědomí českého národa. Ačkoliv nyní je již patrný jistý trend postupného seznamování veřejnosti s jeho odkazem a dílem, svůj význam jistě mají všechny další příspěvky týkající se osobnosti Přemysla Pittra. I tato bakalářská práce je proto zaměřena na podrobnější rozbor pouze určité etapy jeho života, a to s existencí a smyslem „jeho“ Milíčova domu v minulosti i současnosti. Dále se autorka zevrubněji zabývá působením Přemysla Pittra během okupace, vyzdvihuje význam „akce Zámky“ a analyzuje jeho postoj k nyní často diskutovaným česko-německým vztahům během 2. světové války.

Z důvodu hlubšího porozumění a seznámení se s životem a dílem pedagoga, který ve svém životě kladně ovlivnil nesčetná množství dětských životů, autorka zvolila místo pro svou praxi během studia 1. a 2. ročníku Speciální pedagogiky Milíčův dům, jehož zakladatelem je Přemysl Pitter. Dále zde rok působila jako asistentka pedagoga a získala tak mnoho cenných zkušeností a poznatků, které budou uvedeny v této bakalářské práci.

Historie Milíčova domu je dlouhá a zajímavá. Při jejím popisu je možné vycházet z několika dostupných pramenů, které se ale v jednom shodují. Vzhledem k tomu, že záměr vzniku útočiště pro potřebné děti se podařil a ony zde byly od začátku šťastné a spokojené, celá budova dýchala a dosud doslova dýchá příjemnou atmosférou,

vzniklou z pozitivních pocitů malých obyvatel, kterým se dostalo včasné pomoci. Toto zřejmě vysvětluje výlučné postavení Milíčova domu – je zajímavé, že po celou dlouhou dobu jeho působení se nikdo nepokusil využít tuto budovu k jiným účelům, vždy byla k dispozici pouze dětem. Za zamyšlení stojí i fakt, že přestože byly všechny podobné vily v Praze během komunismu někomu přiděleny nebo někým „si přiděleny“, Milíčův dům byl svou vážeností a čistotou úmyslu, pro který vznikl, i pro otrlé nedotknutelný.

V současné době zde provozuje svou činnost Mateřská škola s mikrotřídami pro handicapované děti, čímž jsou zcela jistě naplněny představy Přemysla Pittra o budoucnosti Milíčova domu. Speciální pedagogice se zde výborně daří a při výuce jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami se tu dosahuje skvělých výsledků, ke kterým určitě přispívá i zmiňované příznivé klima celé budovy. Dle Marty Vrabcové, ředitelky Mateřské školy Milíčův dům se přichozím dokonce stává, že při vstoupení do tohoto zvláštního domu zažívají sváteční pocit plný úcty a obdivu.

V současné době často slycháváme o zhoršujících se mezilidských vztazích, nedostatku empatie, přiklání se pouze ke komerčnímu způsobu života. Aby se tato situace zlepšila, je povinností nás všech, zejména ale rodičů a pedagogů, zaměřit se na co nejcitlivější výchovu dětské populace. Ze svědectví lidí, kteří své dětství prožili v blízkosti a pod vlivem Přemysla Pittra, vyplývá, že jeho způsob výchovy se maximálně osvědčil. Proč tohoto přístupu k dětem nevyužít i dnes? Ve své práci se proto autorka dále zaměřuje na možné řešení této situace - učit a vést nejmladší generaci po vzoru tohoto předního českého humanisty a pedagoga - to znamená pěstovat v dětech lásku, cit a touhu stát se dobrým člověkem.

1 ŽIVOT PŘEMYSLA PITTRA

1.1 Dětství a mládí

Přemysl Pitter se narodil 21. 6. 1895 na Smíchově v Libušině ulici č. 3. Vzhledem k tomu, že všech šest starších sourozenců zemřelo, než se narodil, rodiče předpokládali, že ani on nepřežije. Matce bylo řečeno, že vypadá neduživě, a tak ho dala k sestře na venkovský statek. Znovu ho uviděla zdravého a prospívajícího až o jeho prvních narozeninách, a od té doby žil Přemysl Pitter na podzim a v zimě u rodičů na Smíchově, později pod Vyšehradem a od jara do léta u tety v Židovicích. Na otce a matku si zvykal pomalu, matčina jemná a citlivá duše prý značně kontrastovala s otcovou jadrnou, dobráckou přihroublostí. Byla to právě matka, zbožná a múzicky založená žena, která chodila se synem do Vinohradského divadla a seznamovala ho s náboženstvím. Přesto se ale po jistém negativním zážitku se zpovědníkem v Emauzích Přemysl Pitter stal ateistou a do katolického kostela již nikdy nevkročil.

Formativní zážitky z dětství vznikají často díky epizodám – jedna taková až osudově předurčila Pittrův pozdější kladný vztah k Židům. Od otce, který si Židů vážil jako ostatních lidí, dostal po tom, co se o jednom urážlivě vyjádřil, pořádný pohlavek. Později se Přemysl Pitter o tom pohlavku v jedné ze svých prací zmiňoval – prý mu pomohl víc než všechny ideologické rozbory.

Pittrův otec byl velmi pracovitý. Dvacet let působil v grafických závodech Václava Neuberta na Smíchově, kde se vypracoval z grafika na ředitele a získal tak schopnosti i konexe k tomu, aby se mohl osamostatnit. V roce 1909 koupil tiskárenský závod – úřednickou knihtiskárnu ve Spálené ulici. Z Přemysla Pittra jako jediného syna se měl stát dědic firmy. Ten měl ale o životě jiné představy – patřil ke „generaci vzdoru“. Tito mladí lidé dokonce vítali světovou válku, do které dychtivě rukovali, aby se zbavili života v nudném světě otcovské stability, daných pravidel a vyjetých kolejí.

Téměř všechny Pittrovy vzpomínky na dětství souvisely se zvířaty. Ve svém pokoji měl kanára a veverku, jen plánovaná sbírka motýlů a brouků nevznikla, protože

je nedokázal usmrtit. Miloval koně, nebál se zlých psů, hrál si s žábami a slepýši. Věřil, že zvířata mají nesmrtelnou duši, že cítí a myslí někdy bystřeji než člověk.

Druhou velkou zálibou malého Přemysla Pittra bylo cestování – rodina každoročně o letních prázdninách vyrážela na cesty na Moravu, Valašsko, ale také do zahraničí. Své zážitky si chlapec pečlivě zapisoval do cestovních deníků.

V Praze na Hrádku chodil do obecné školy a od roku 1906 začal studovat na reálce, kde začaly jeho potíže s učením z knih – nebyl schopen si zapamatovat, co přečetl. V srpnu 1909 mu otec dovolil, aby předčasně nastoupil v jeho tiskárně. Přemysl Pitter prý o tom později řekl, že to snad byl jeho nejšťastnější den. Vedle práce v tiskárně se začal učit sazečem a navštěvoval typografickou školu, ze které po roce přestoupil na jednoroční večerní obchodní školu, kterou absolvoval.

V únoru 1911 mu nečekaně zemřela matka, která se sice dlouhodobě léčila se srdcem a ledvinami, ale Přemysl Pitter nebyl na její smrt připravený. Sám o tom ještě v roce 1972 řekl: *„To byla tragédie. Otec mi při nejlepší vůli nemohl dát tu mravní oporu, kterou jsem potřeboval, a mateřskou něhu, po níž jsem toužil. Proto jsem sešel na scestí, a musela přijít válka.“* (Pitter, P. Čočkové, B., 7. 1. 1972, APP, KART. 35)

„Scestím“ byl hlavně roční pobyt v Lipsku, kam ho otec v červenci 1911 poslal a kde absolvoval typografické technikum J. Measera. Přemysl Pitter o pobytu zde řekl, že bez pevného vedení otce „zlajdačil a vyhledával lehkou zábavu a společnost“, proto byl velmi rád, když po roce musel odjet pomáhat nemocnému otci v tiskárně. Tehdy se také stal členem Sokola a v roce 1912 se účastnil VI. Všesokolského sletu na Letné. Téhož roku odejel do Berlína na čtyřnedělní kurz v továrně na sázecí stroje a obdržel výuční list jako sazeč na linotypu. V polovině září musel, přestože mu otec nestihl předat mnoho zkušeností, nastoupit v jeho závodě, protože otcův stav se zhoršil a v dubnu 1913 na následky mozkové mrtvice zemřel. Poručíkem se mu stal otcův bratranec Antonín. Král a po dosažení osmnácti let byl Přemysl Pitter předčasně prohlášen za zletilého.

Se stejně kritickým odstupem jako pobyt v Lipsku, dodatečně Pitter popsal své působení v rodinné tiskárně.

„Zpočátku jsem se věnoval závodu s velkou horlivostí a zdarem. Závod jsem rozšířil a nakoupil nové stroje. Avšak velké částky peněz v mých rukou a lehkomyšlní přátelé způsobili, že jsem znovu sešel na scesti.“

(Pitter, P.: Z mého života, 1920, APP, kart. 6)

Je zjevné, že se Přemysl Pitter v té době nedokázal vyrovnat se ztrátou rodičů. Jeho poručík, otcův bratranec, který měl sedmnáctiletému chlapci pomoci při orientaci v osobním životě, ale i v branži, selhal. V důsledku okolností spojených zejména s nezdarem zděděné firmy se v říjnu 1913 Přemysl Pitter pokusil o sebevraždu – pustil si plyn. Lékaři ho zachránili, Pitter opět začal pracovat, ale sestup tiskárny už nezastavil. V nacionálně napjatém ovzduší předválečné česko-německé Prahy stačilo, aby z nedostatku času byla svěřena výroba některého titulu konkurenčnímu německému Prager Tagblattu, a český dělnický tisk okamžitě o Pittrovi psal jako o špatném vlastenci. Další a poslední problém nastal na jaře 1914, kdy se typografové rozhodli stávkovat. Pittrovi příbuzní najali nového ředitele, který měl připravit prodej podniku, samozřejmě s velkou finanční ztrátou. Nadcházející válečná mobilizace byla vlastně za takové situace pro Přemysla Pittra vysvobození.

1.2 První světová válka

„Můj život nepatří mně“ (Pitter, P.)

V roce 1914 vypukla první světová válka a v září téhož roku nastoupil Přemysl Pitter jako dobrovolník vojenskou službu v rakousko-uherské armádě. Přál si uniknout ze světa a jeho problémů, pro jejichž řešení nebyl zatím dost zralý. Toužil po tom, aby mohl příbuzné a přátele svými hrdinskými skutky přesvědčit, že i on něco dokáže. 21. ledna byla jeho jednotka odvelena na haličskou frontu a zde Pitter zažil pravé hrůzy války. Byl to boj o život, ale jeho přesvědčení mu nedovolovalo střílet na nepřítelé. Pittrovy válečné zážitky jsou zážitky člověka, který nebyl schopen přijmout vnucovanou mu redukci do role vykonavatele rozkazů. Při svém jednání nebyl veden touhou po vlastním prospěchu, ale došel k poznání, že neexistuje žádný důvod, proč se nutit k zabíjení. Často si kladl otázku, je-li to náhoda či hlubší smysl, že se mu

nepřátelské kulky neustále vyhýbají. Šťastně unikl i odsouzení k trestu smrti za dezerci, ale hrůzné zážitky z haličského a italského frontového bojiště vtiskly profil jeho dalším postojům.

Ač stále ateistou, Přemysl Pitter pomalu začal cítit, že dochází ke změně v jeho duchovním životě: *„bylo to v únoru 1915 v Haliči. Stráže s nasazenými bodly mne vedly k polnímu soudu. Byl jsem uvězněn v temném sklepe. Nebyl jsem tam sám. Se mnou tam byl mladý voják, Žid, který utekl z bojiště jako já. Celou noc volal maminku. Časně ráno ho vyvedli a zastřelili. Ted' to čekalo mne. Byly to dni, či jen hodiny? Omrzlé nohy strašlivě pálily a bolely. Každý bližící se krok stráží mne děsil. Už jdou pro mne! Ale Bůh poslal člověka, který mne zachránil: „Budete zařazen k jinému pluku.“ Co jsem cítil po dnech nevýslovného napětí? Radost? Štěstí? Nic takového. Předě mnou se otevírala cesta zpět na frontu, do nových bitev, nových hrůz. Vstříc tomu, čemu jsem zoufale chtěl utéci. Když mne pak stráže odevzdaly na frontě novému veliteli, odešel jsem stranou, zapadaje nad kolena do sněhu. Pod zpola zavátou jedlí jsem klesl a vroucně se modlil.“* (Pitter, P., Deník 1914-1915, rukopis, APP, kart. 6)

Tato událost započala přelomové období v jeho životě - z ateisty postupně nastal, díky otřesným zážitkům z války, přerod v hluboce věřícího křesťana. Přerod se dovršil v létě roku 1917, kdy došlo ke klíčové události, kterou Přemysl Pitter nazval svým „obrácením“. V této době se z něho, k jeho obrovské radosti, stal „muž beze zbraně“, vykonávající vysněnou funkci sanitního pomocníka a později šéfa marodky. Cítil se zde šťastný, protože mohl sloužit těm, kteří trpěli. A právě pobyt v přítomnosti těchto nemocných a raněných vojáků ho málem připravil o život. Nakažen úplavicí nebo břišním tyfem čekal v marodce na Černé Hoře na smrt. Později tuto zlomovou situaci popsal ve svém deníku: *„Mně toliko jednou v životě Hospodin ukázal obrazem, co pro mne chystá. To bylo ve chvíli, kdy jsem umírající ležel v mrákotách a kdy mé rozhodnutí znamenalo buď setrvat, nebo odejít. Tento obraz mi stačil na celý život a nepotřebuji více. Můj život nepatří mně.“* (Pitter, P.: Z mého života, rukopis, APP, kart. 6)

Od momentu osvícení zažíval Pitter svůj vztah k Bohu jako stav bez tíhy, podobající se čisté radosti. Po poznání, že jeho život mu nepatří, toužil tento mimořádně svěřený život naplnit mimořádným obsahem.

1.3 Pacifista, humanista, kazatel

Je nasnadě, že se v souvislosti s prožitými válečnými útrapami z mírumilovného humanisty Přemysla Pittra stal velký odpůrce násilí – pacifista. Toto přesvědčení ho provázelo celým životem a občas mu působilo značné potíže. Jak bude uvedeno dále, za tento svůj postoj byl dokonce stíhán policií. V listopadu 1918 válka skončila a Pitter se vydal do Prahy, kam dorazil právě včas, aby zažil slavný prosincový příjezd prezidenta Masaryka a vítaný vznik Československé republiky. Brzy se ale ukázalo, že nelze očekávat její poklidný rozvoj. Republika se hned na počátku dostala do národnostních rozporů, protože nebyla státem národním, ale národnostním. Největší národnostní skupinou v ČSR byli Němci, kteří si vytvořili své provincie a župy a snažili se připojit k německému Rakousku. Díky této situaci bylo zřejmé, že brzy může dojít k další válce, což posilovalo Pittrovo pacifistické přesvědčení. Ve zdánlivém rozporu s jeho pronikáním do prostředí českých pacifistů se může jevit Pittrův nástup do úřadu, kde se tvořila vojenská politika československého státu. 1. ledna 1920 totiž nastoupil jako úředník na ministerstvo národní obrany, kde chtěl pracovat po boku Václava Klobáče, jenž stál v čele úřadu a kterého Pitter znal jako symbol české protiválečné politiky, a dokonce mu byl nápomocen při jeho uvěznění.

Na tomto ministerstvu však Přemysl Pitter působil pouze osm měsíců. Protože Václav Klobáč byl z čela úřadu odvolán a Přemyslu Pittrovi se díky jeho zaměstnání nedostávalo času na aktivity, o jejichž maximální potřebnosti pro lid byl přesvědčen, rozhodl se z ministerstva odejít. Mezi tyto činnosti zejména patřily jeho veřejné přednášky a kázání, které podle mnoha kladných ohlasů veřejnosti byly přijímány s nadšením. Přemysl Pitter si v této době uvědomil, že více než vykonávání úřednické práce, je důležité mezi lidem šířit pacifismus a duchovní poznání získané během prožitých válečných hrůz.

1.4 Hledání správné víry

Právě v této době se Přemysl Pitter začal do hloubky zabývat pojmem náboženství a hledal církev, jež by splňovala jeho představy a požadavky. Na vlastní kůži poznal barbarství a nesmyslnost války, během které mu jistou útěchu přinášely alespoň knihy. Na jeho myšlení měly vliv zejména Tolstého povídky pro lid. Protože každá z nich byla uvedena citátem z evangelia, jenž ho vždy oslovil, opatřil si Pitter Nový zákon a byl nadšený z hloubky a krásy evangelijních úryvků. Cítil, že tímto směrem by se měl ubírat jeho život.

Exodus členů katolické církve zkompromitované spolupráci s habsburskou dynastií a podporou války ho v roce 1919 přesvědčil k vystoupení. Při hledání jiné církve, jež by vyhovovala jeho představám, si Přemysl Pitter uvědomil svůj odpor k tomu, jak byl katolicky, ale i protestantsky věřící člověk církevními hodnostáři neustále přesvědčován, že bez víry bude jen ubohý a nedokonalý. Zásadně s takovýmto nátlakem nesouhlasil, a rozhodl se proto, že do církevních služeb nevstoupí. Přesto si ale stále silněji uvědomoval, že má-li své životní poslání vykonávat co nejlépe, potřebuje více porozumět bibli. Na podzim 1920 se tedy jako mimořádný posluchač bohosloví přihlásil na Husovu theologickou fakultu. U přijímacích zkoušek musel na dotaz, ke které církvi se hlásí, přiznat, že k žádné.

„V praxi se ukázalo, že nemusím vstupovat nikam, že kázat a uskutečňovat příkazy evangelia (při vší své lidské slabosti) mohu všade a bez závazků. (Pitter, P. Plecháčovi, M. 21. 1. 1975, APP, kart. 148)

Přemysl Pitter se na této fakultě intenzivně věnoval studiu Nového zákona a zajímala ho díla představitelů české reformace, z nichž některá ho přesvědčila, že jeho správné uplatnění tkví v pomoci potřebným, lidem v nouzi a v úkolech praktického křesťanství. Z nedostatku času sice zdejší studium nedokončil, ale důležité pro něj bylo, že našel, co hledal. Na tomto chápání víry a na ztotožnění se s praktickým křesťanstvím založil Pitter svůj postoj k církvím a i svou celoživotní práci. Miroslav Matouš (Zvláštní člověk, 2001, str. 28) říká, že Přemysl Pitter tak zahájil způsob života, v němž nikdy nebude mít definitivu.

Spiritistické hnutí

V prvních letech Pittrova náboženského probuzení jeho aktivity, vedle hlásání praktického křesťanství, souvisely s dalším významným dobovým jevem – se spiritistickým hnutím.

Stručná definice spiritismu: spiritisté se vnímali jako lidová protiváha komunistů a ostatních materialistů. Věřili v prvenství duchovního života před existencí hmoty. Zatímco hmotné tělo zaniká, duch podle spiritistů žije dál a dokonce je možné s ním dle jeho zvláštních projevů komunikovat.

Spiritismus byl ve dvacátých letech uznáván více než půl milionem stoupců. Filosof Emanuel Rádl o tomto lidovém hnutí psal, že když církve nedaly lidu chleba a politické agitace mu vzali i to málo víry, co měl, tak si opuštěný lid vymyslel pro něj nejpochoptitelnější spiritismus.

1.5 Mezinárodní rozvoj pacifismu

Pittrovi tento necírkevní spiritismus vyhovoval v mnoha směrech a své příznivce při kázáních vybízel k jeho propojení s různými společenskými aktivitami. Například po válce to byla práce na odvrácení rizika války příští – pacifismus – v této době začal Přemysl Pitter působit jako významný pacifista. Díky účasti na mezinárodní konferenci IFOR v dánském Nyborgu si Přemysl Pitter s uspokojením i uvědomil, jak obrovský je počet stejně smýšlejících mírových pracovníků a rozhodl se pokračovat v započaté cestě přes potíže, které mu to působilo. Pochopil, že se svými představami o světě bez válek nebyl sám a že Hnutí pro mezinárodní smír nezná hranic. Později Pitter o mnoha mírových konferencích tohoto hnutí, kterých se zúčastnil, napsal:

„Byly to nezapomenutelné chvíle, které jsme prožívali na konferencích Hnutí pro mezinárodní smír, kde zástupci různých národností hledali mezi sebou dorozumění ne tím způsobem, jako dělají státníci a diplomaté, že obviňují druhé, hájí sebe a kladou požadavky, nýbrž zcela naopak: vyznávali viny, křivdy a chyby svého národa a hledali cesty, kterými by se přiblížili národu druhému... Musíme si s bolestí doznat: nedorostli

jsme ještě tohoto ducha.“ (Pitter, P.: Duch, který nám dosud chybí, in: Sbratření č. 5, r. 9, s. 5)

Tato citace zdůrazňuje právě ty Pittrovy myšlenky, se kterými se málokdo dokázal ztotožnit, ale jeho provázely celý život. Jak bude uvedeno dále, jeho činy vykonané pod vlivem tohoto přesvědčení přinesly velkému množství lidí a zejména dětí radost a štěstí, ale on sám byl často okolím nepochopen a nařčen ze špatného vlastenectví.

Přemysl Pitter tedy na mírové téma kázal na mnoha místech v Praze i po celé republice a jeho dvacátá léta byla z velké části vyplněna náboženskými přednáškami ve prospěch míru. Zvláště v jejich první polovině byl Přemysl Pitter jako veřejný mluvčí velice úspěšný. Dobové noviny o jeho kázáních a přednáškách většinou psaly s uznáním, vyzdviženy byly jeho řečnické kvality a spokojené publikum. Aby mohl Pitter ještě dále šířit své myšlenky a názory, začal od roku 1924 vydávat časopis Sbratření a pokračoval tak ve své osvětové činnosti pro co nejširší veřejnost. Přemysl Pitter se častou propagací pacifismu několikrát dostal do rozporu se zákonem, což zapříčinilo, že se o něj začala zajímat policie. Z tohoto důvodu stát později odmítl finančně se podílet na výstavbě jeho vysněného útulku pro potřebné děti a mládež, Milíčův dům.

Einsteinova intervence

Jak již bylo několikrát zmíněno, pacifismus zaujal i mnohé intelektuály, kteří se snažili zbavit lidstvo prokletí válek. Patřil k nim také Albert Einstein, který spolu s dalšími 75 osobnostmi celého světa (Gándhí, Thákur, H. G. Wels, R. Rolland, Češi – prof. E. Rádl a prof. J. Macek) podepsal Mezinárodní manifest proti branné povinnosti. Když byl Přemysl Pitter za propagaci pacifismu, morální podporu uvězněných odpůrců vojenské služby a za svůj návrh rezoluce proti chystanému zavedení předvojenské výchovy mládeže odsouzen do žaláře, Albert Einstein se obrátil na prezidenta T. G. Masaryka s prosbou udělení milosti. Díky své autoritě se mu to podařilo a dokonce od prezidenta Masaryka obdržel odpověď na svůj dopis. Albert Einstein obratem odepsal:

„Dokladem Vaší velké lidskosti je i to, že jste mi v této záležitosti napsal tak obšírný dopis. Kdyby všechny státy svěřily nejvyšší vedení takovým mužům, nebyl by cíl odstranění válek tak málo nadějný, jako je tomu bohužel dnes.“ (Einstein, A., 5. 9. 1932)

2 PITTROVA „TOUHA PO ZUŠLECHŤOVÁNÍ DĚTSKÝCH DUŠÍ“

Přemysl Pitter si po návratu z 1. světové války uvědomil, že svět nutně potřebuje obrodu, která by zastavila postupující zlo a nastolila nové, lepší poměry. Na ulici často potkával děti těžce poznamenané sociální bídou a uvědomil si, že pokud budou ony strádat a nepoznají nic jiného než neustálý boj o přežití, nemá národ vyhlídky na dobrou budoucnost. Jeho filosofie praktického křesťanství se pro něj stala náplní života. Věřil, že smyslem lidského života je žít jako Ježíš a podstatu jeho činnosti viděl v lásce a milosrdenství. Proto si jako práci zvolil péči o ty nejbezbrannější – děti pražských proletářů. Jejich životní perspektiva se jevila ještě horší než jejich rodičů. Během svých četných kázání na veřejných místech v Praze, zejména na Žižkově, vídával spoustu bezcílně se toulajících, zanedbaných městských a předměstských dětí a uvědomil si, že vlastně už dávno ve svém nitru ví, co by chtěl dělat. Zapojil se tak do práce v oblasti péče o děti a mládež. Protože špatné sociální podmínky mnoha rodin negativně ovlivňovaly docházku dětí do školy, vzrůstala i zločinnost mladistvých. Přemysl Pitter jasně cítil, že přesně tyto děti potřebují někoho, kdo by se jim věnoval v čase jejich volna, kdo by jim rozuměl a kdo by jim ukazoval správnou cestu životem. On v sobě měl nejen tento potenciál, ale i obrovskou touhu tak činit.

Rozhodnutí věnovat se právě takovým dětem nebrzdila ani skutečnost, že neměl pedagogické vzdělání. Vždyť podle sebe měl to nejdůležitější – lásku k nim a k Bohu. Časem se Přemysl Pitter na radu jednoho žižkovského učitele začal jako důvěrník žižkovské čtvrti starat o zlepšení sociálních poměrů dětí z chudých rodin. Aby blíže poznal jejich život, ještě lépe porozuměl jejich touhám a přáním, začal pravidelně docházet do jejich bydliště. Ráno vodil děti do školy, zjišťoval, v jakém žijí prostředí, dokonce jim obstarával oblečení a obuv. Při svých návštěvách v rodinách se uvědomil, že dětem více než tyto materiální prostředky chybí správná výchova – je třeba odvést jejich pozornost k něčemu dobrému.

2.1 Nový Jeruzalém – předchůdce Milíčova domu

Přemysl Pitter byl v té době předsedou hnutí, jež dostalo „milíčovský“ název Nový Jeruzalém a které spolu s jedenácti přáteli založil. Netoužil po tom, aby bylo toto hnutí vnímáno jako jakási další církev, spíše to být pouze neformální společenství.

„Jeho členem může být každý z jakékoliv církve, kdo si vytyčil ideu živého bratrství a jde za ní cestou neposkvrněného Kristova učení.“ (Hormofová, M.: Zpráva o činnosti sdružení, ČAPP, kart. 1, sl. Různé)

Nový Jeruzalém zorganizoval 10. října 1920 první dětskou besídku, které se zúčastnilo mnoho chudých žižkovských dětí. Jejich obrovský zájem přesvědčil Přemysla Pitttra o správnosti svého postupu a rozhodl se tato setkávání pořádat pravidelně. Nedělní besídky na Výšince (dnešní Kubelíkova ulice) se rozšířily o několik dalších odpolední v týdnu a docházelo na ně zhruba sto dětí. Členka Nového Jeruzalému, Pavla Moudrá, napsala do Národní politiky, že na jaře 1922 už na setkání přicházelo sto šedesát dětí, ve věku od čtyř do čtrnácti let. Doslova uvedla:

„že se něco takového může stát právě na Žižkově, málo to úrodném poličku ku pěstění mravních charakterů, vypadá jako zázrak.“ (Moudrá, P.: Dětský Jeruzalém, Národní politika č. 115, r. 40, s. 1)

Celých pět let mohly děti docházet na besídky na Výšinku. Nová majitelka hospody ale již nesouhlasila s pořádáním těchto setkání, a protože nově nalezené místo pro schůzky bylo poměrně daleko - v Jungmannově ulici, děti sezúčastňovaly nepravidelně a besídky přestávaly plnit svůj účel. Tato skutečnost Přemysla Pitttera poučila – práce s dětmi je možné smysluplně rozvíjet jenom ve vlastním útulku. Proto se začal intenzivně věnovat přípravě projektu domu pro sociálně slabé a zanedbané děti. Věděl, že pokud se chce těmto dětem smysluplně věnovat, potřebuje vhodné prostory – nejlépe celý dům postavený přímo k tomuto účelu.

3 HISTORIE MILÍČOVA DOMU

Původní představy Přemysla Pittera se týkaly výstavby takového dětského zařízení, které by jim poskytlo plné zaopatření. Stavba měla být „Domovem dětí opuštěných a mravně ohrožených“. Proto Pitter spolu s několika členy Nového Jeruzaléma – například s Františkem Janským, učitelkou Marií Hornofovou nebo sochařem Františkem Bílkem koncem října 1922 založili stavební bytové družstvo, které dostalo název podle Jana Milíče z Kroměříže Milíčův dům. Tohoto kazatele Přemysl Pitter bezmezně obdivoval jako vzácnou osobnost českého reformačního úsilí. Po celý jeho život mu byl nejen vzorem ale i korektivem, jak se má správný křesťan chovat.

Stavební družstvo

Pittrovo stavební družstvo počítalo s finanční podporou státu, což se neuskutečnilo, protože, jak je zmíněno výše, z Přemysla Pittera se díky pacifistickým kázáním stal člověk, který měl rozpory se zákonem. Finančních prostředků na stavbu bylo tedy velmi málo – jednalo se jen o výnosy ze „Sbratření“ a z různých sbírek – a přibývaly velmi pomalu. V listopadu 1924 konečně zakoupilo Pittrovo sdružení žižkovský pozemek na vrchu Svatého Kříže a ten byl, po rozhodnutí státní regulační komise vystavit na tomto místě veřejný sad, směněn za parcelu u bývalého olšanského rybníka. Plány Milíčova domu, jeho zahrady a hřiště zhotovili zdarma Pittrovi přátelé z řad architektů, architektonickou soutěž vyhrál přední pražský funkcionalistický architekt Erwin Katon.

Olga Fierzová

Od zrodu myšlenky na vybudování dětského útulku uplynulo víc než deset let, ale stavba stále nezačala. Na jaře 1933 Přemysla Pittera jeho spolupracovnice, učitelka Olga Fierzová, upozornila na článek o vinohradském staviteli Karlu Skorkovském (Veletržní palác, Libeňský most a další veřejné stavby), který zadarmo postavil byty pro několik rodin nezaměstnaných pražských dělníků. Olgu Fierzovou, Švýcarku pocházející ze zámožné rodiny, jejíž osud v mnohém připomínal osud Pittrovy rodiny, poznal na zahraniční konferenci. Při seznámení s Olgou se dověděl, že zatím šla ve

svém životě stejnou cestou jako on, uvažovala o stejných ideálech a cíleně vyhledávala tytéž lidi, kteří k nim špěli. Proto si Přemysl Pitter ihned uvědomil, jak cennou spolupracovnicí by mohla být a časem se mu podařilo ji přesvědčit.

Stavitel Karel Skorkovský

Setkání Přemysla Pittra s dr. Skorkovským, které domluvila Olga Fierzová, dopadlo nad všechna očekávání. Znamý filantrop Skorkovský okamžitě nabídl Pittrovi svou pomoc – dokonce slíbil, že úspornější stavbu Milíčova domu sám zrealizuje a zaplatí a Přemysl Pitter mu po uplynutí osmi let začne dlužnou částku splácet. Posledního července 1933 tedy Skorkovského firma stavbu zahájila a na Štědrý den téhož roku přivítal Milíčův dům první děti.

3.1 Provoz Milíčova domu

Přemysl Pitter tak dosáhl splnění svého největšího snu – konečně existovalo místo, kde mohl vychovávat děti. Své pedagogické zkušenosti získával při častých návštěvách výchovných zařízení, zejména v Anglii. Britským speciálním školstvím byl doslova fascinován. Zaujalo ho, že se zde každému dítěti věnuje zvláštní pozornost, pro každé je zvolena jiná výchovná metoda. Líbilo se mu, že výuka probíhá co nejvíce venku, o přestávkách jsou děti vedeny k odpočinku, při kterém dochází k souznění mezi nimi a přírodou. Největší dojem udělala na Pittra výchova dětí k samostatnému, sebevědomému a nenucenému projevu podle principů Marie Montessori. Na všech těchto zahraničních návštěvách ho doprovázela již zmiňovaná Olga Fierzová, která se konečně rozhodla Přemysla Pittera následovat do Československa. Přestěhovala se za ním a za společnou práci a přistoupila na jeho podmínky, že se s ní kvůli svému náboženskému přesvědčení nikdy neožení a nebudou mít děti. Pitter ji přesvědčil, že stejně jako jeho život nepatří jemu, ale Bohu, bude její spolupráce s ním úspěšná jen tehdy, rozhodne-li se stejně jako on.

Na Štědrý večer 24. 12. 1933, kdy se Milíčův dům poprvé otevíral pro veřejnost, stál Přemysl Pitter na začátku své vlastní pedagogické cesty – mohl se podílet na výchově dětí „dle obrazu svého“. Stopadesáti hostům, kteří s ním přišli oslavit Vánoce, přednesl projev na téma „Já a dům budeme sloužit Hospodinu“. Poté se před dětmi

a jejich rodiči z nouzových kolonií poprvé v Milíčově domě rozsvítil vánoční stromek a pod ním byly pro každého návštěvníka připraveny dárky.

„Když děti poprvé přišly do Milíčova domu, bylo to jako vpád divochů. Válely se po zemi, hulákaly, praly se a zdálo se nemožné, dostat je toliko do řady. A teď jsem je měl učit zpívat koledu! Ale výsledek byl dobrý.“ (Pitter, P.: Zpravodaj Milíčova domu, příloha Sbratření č. 1, r. 10, s. 4)

Nelze se tedy divit, že stejně jako před několika lety při příchodu prvních žižkovských dětí do hospody Na Výšince opět zažil Přemysl Pitter chvilkový stav nejistoty, zda se dá takové množství dětí zdárně zvládnout. Tento pocit byl naprosto pochopitelný, vždyť o děti, jejichž počet rychle stoupl ze šedesáti na sto padesát, se staralo zprvu pouze několik lidí:

Přemysl Pitter jako ideový vůdce, provozující další společenské aktivity – přednášky, vydávání „Sbratření“ a podobně, dále Ferdinand Krch, který měl na starost pedagogický dohled, a konečně Olga Fierzová, na kterou připadlo hlavní provozní břemeno. Její povinnosti začínaly účetnictvím a končily pedagogickým vedením dětí. K vedení Milíčova domu také, díky svým zkušenostem, patřili Manželé Rottovi a Anna Pohorská – další aktivisté Nového Jeruzaléma. Je třeba zdůraznit, že ani jeden ze šesti jmenovaných nepobíral v tomto dětském útulku plat a dokonce příjmy z Pittrových přednášek, Fierzové výuky jazyků a Rottova zaměstnání jako typografa byly dávány do společné pokladny jako základ provozu Milíčova domu. Mimo zmíněnou šestici nadšenců zde později začalo působit ještě několik vychovatelů, pedagogů a dobrovolných pracovníků a pracovníc.

3.2 Charakteristika Milíčova domu

Jednopatrový Milíčův dům byl světlý, prostorný, s krásnou zahradou. Vše bylo navrženo tak, aby to co nejlépe vyhovovalo práci s dětmi – měly zde k dispozici velký sál pro pohybové hry a společné besídky, studovnu s knihovnou, klubovny, hernu, dílny vybavené pro chlapecké a dívčí ruční práce a místnosti, kde bylo možno psát domácí úkoly. K vybavení domu samozřejmě patřila kuchyň, šatny, koupelna a toalety. Na stěnách visely obrazy, ve společenské místnosti byl klavír. Venku na hřišti, které

k tomuto domu patřilo, hrály děti různé míčové hry, opodál na záhonech si samy pěstovaly květiny a zeleninu. K dovršení pocitu štěstí, který zde malí obyvatelé zažívali, patřilo vědomí, že tu s nimi bydlí sám jejich milovaný pan ředitel, později strýček Přemysl – Pitter měl v tomto domě zařízený pokoj, který mu zároveň sloužil jako pracovna.

Milíčův dům navštěvovaly děti, které byly vybrány podle jejich rodinných poměrů. Následně byly rozděleny do skupin podle věku, pohlaví a schopností. Každá takováto družina měla svůj název a vedoucího. Jména vystihovala povahy družin – například nejmenší děti byly Broučci, Kůzlata, větší Včelky, Vlčci a největší Junáci, Pomocnice nebo Průkopníci. Bylo vyloučeno, aby zde hrál nějakou podstatnou roli školní prospěch dětí nebo aby se jim výkony známkovaly jako ve škole – právě děti se špatným prospěchem se v Milíčově domě vedly k tomu, aby vynikaly v jiných oblastech. V mnoha případech mělo toto opatření kladný vliv na jejich práci ve škole. Děti si mohly vybrat z těchto aktivit: cvičení, zpěv, hra na hudební nástroje, rytmika, čtení v knihovně s možností vypůjčení knížek. V dílnách se děvčata učila šít, plést, háčkovat, tkát, pracovat s lýkem, chlapani rádi vyřezávali a pracovali s dřevem. Při nepříznivém počasí se v tělocvičně hrály sportovní hry, stolní tenis, na venkovním hřišti volejbal, kopaná. Na zamrzlém rybníčku se bruslilo a hrál se hokej. V herně měly děti k dispozici spoustu hraček, které byly podobně jako v Montessori orientovaných školách uloženy v policích a děti si je mohly samy podle své chuti vybírat. Nikdy se ale v Milíčově domě neobjevily hračky s vojenskou tematikou. Kdykoliv nějaké dítě přineslo nějakou napodobeninu zbraně, vychovatelé mu vysvětlili, proč to není vhodné a místo „vojenské hračky“ mu přinesli takové, které vedly k tvořivé práci.

Nebylo tedy divu, že oblíbenost Milíčova domu přímo úměrně rostla s počtem jeho malých obyvatel a že se jim zde líbilo – vždyť i pohodlné moderní vybavení jejich „útulku“ jim nabízelo všemožné vyžití. Za zvlášť atraktivní považovaly děti práci v již zmíněných dílnách – na svých výrobcích mohly pracovat podle vlastního uvážení. Takto vyrobené dárky pak často věnovaly rodičům, sourozencům nebo kamarádům. Také pod společným vánočním stromkem se našlo mnoho vlastnoručně vyrobených hraček. Tehdejší učitelka ručních prací Magda Pilbauerová píše: *„Ruční práce učí děti trpělivosti, vytrvalosti a přesnosti a budí v nich sebedůvěru.“* (Pilbauerová, M.: Naše

dílna. Proslov při rodičovské besedě v Milíčově domě. Studánka – příloha Sbratření XIII//2, s. 2)

Činnost Milíčova domu se zdárně rozeběhla – Přemysl Pitter mu vtiskl ideový a pedagogický profil a v osobě již zmíněného veřejně známého a odborně uznávaného Ferdinanda Krcha získal tento dům skvělého vedoucího vychovatele. Pitter považoval za svůj veliký úspěch, že se mu právě jeho podařilo získat za spolupracovníka – původně vystudovaný právník, později učitel F. Krch byl Pittrovou snahou o zušlechťování dětských duší nadšen a rozhodl se dát své znalosti do jeho služeb. Souhlasil s Pittrem, který stejně jako on viděl v dětech budoucí tvůrce dějin národa. Bylo proto třeba, aby z nich vyrůstali lidé poctiví, upřímní, pracovití. Dobré návyky a postoje, které děti získaly v Milíčově domě, ovlivňovaly i jejich sourozence a rodiče – Přemysl Pitter tak se svými spolupracovníky pomáhal celým rodinám. Jakkoli se činnost tohoto dětského útulku opírala o náboženská východiska, ve vlastním provozu se tato náboženská tematika stejně jako politika viditelně neprojevovala. Pojítkem mezi Pittrem, jeho spolupracovníky a dětmi nebyla explicitně prožívaná a vyjadřovaná víra, ale osobní oddanost.

Odborné kuratorium

Ve školské oblasti byl tento dům součástí pedagogického pokusnictví, na něž dohlíželo odborné kuratorium, sestavené v roce 1934:

- P. Pitter, F. Krch výchovná práce
- J. Rott oblast hospodářská

Členové poradního a dozorčího kuratoria:

starosta Žižkova, šéf policejního komisařství, zástupce zdravotní správy, předseda Péče o mládež, okresní inspektorka družin mládeže, okresní školní inspektor a stavitel Milíčova domu dr. K. Skorkovský. Uvedená jména byla maximální zárukou prosperity, zejména Krchovy průkopnické metody přitahovaly zájem odborníků z ciziny, a proto význam Milíčova domu brzy přesáhl hranice Československa.

3.3 Výchova srdcem

Těžištěm práce v Milíčově domě byla výchova – nejednalo se o školní výuku, ale pedagogové a vychovatelé chtěli, aby zdejší děti přijaly za svá určitá pravidla a osvojily si tyto důležité vlastnosti – ohleduplnost, schopnost rozdělit se, pomoci jeden druhému. Jejich cíl byl vysoký – zjemnění a zušlechtění zanedbaných dětských duší. Všichni pracovníci útulku Milíčův dům dobře věděli, jak tohoto cíle dosáhnout – dětem je třeba být dobrým vzorem a milovat je. Ony přece nejlépe vycítí, kdo a s jakými pohnutkami k nim přistupuje, a podle toho se také chovají.

Ze spolupráce Přemysla Pittra, Krcha a Fierzové tak vznikla nová, milíčovská podoba jeho dříve zaváděné „výchovy srdcem“, jejímž cílem bylo, aby se dětem „zalíbilo být dobrým“. Jejich přístup k dětem byl založen na osobním příkladu, který měl nahradit situace, ve kterých jinak učitelé autoritativně vymáhají kázeň. Zejména Přemysl Pitter už takhle s dětmi pracoval dříve, tento způsob výchovy využil již na Výšince.

„Naši lásku splácely nám děti takovou měrou, že stačilo projevit bolest nad neposlušností toho či onoho hochy nebo děvčete, aby nám vzápětí učinili pomýšlení.“
(Pitter, P., Milíčův dům na pražském předměstí, in: Kostnické jiskry č. 7, r. 22, s. 40)

Protože byl Přemysl Pitter přesvědčen, že chování dětí a mládeže, jejich naděje a očekávání, s jakými vstupují do života, jsou v podstatě ve všech generacích stejné, nesnažil se vymýšlet nějaké nové postupy a pokračoval v těch osvědčených. To mimo jiné znamená, že nezapomínal na své dětství, aby dětem mohl lépe rozumět a přiblížit se jim. Účastnil se proto různých jejich dobrodružství jako jeden z nich, ale přitom dbal na to, aby jeho vychovatelský a usměrňující vliv zůstával pokud možno neznatelný. Bez ohledu na čas se Přemysl Pitter vždy s každým dítětem vítal i loučil podáním ruky – takového člověka pak nikdo z nich nechtěl zklamat.

Přemysl Pitter o svém způsobu výchovy, který se setkal s tolika úspěchy, říká:

„Ne že bych je nechal bez vedení, ale moje autorita se uplatňovala v mém vlastním pevném postoji a příkladu – takhle smýšlím, takhle věřím já, takhle bych učinil já – odpovídal jsem na dotazy, k nimž jsem však sám dával podněty. Chlapci a děvčata však nesměli mít dojem, že je k něčemu přemlouvám, nutím. Jen ve svobodě se může mladý člověk samostatně vyvíjet.“ (Pitter, P. Havlíkovi, R. 27. 9. 1964, APP, kart. 137)

Týdenní běh v Milíčově domě postupně získával svou pravidelnost, přítomné děti během odpolední bud' pracovaly v kroužcích, nebo si hrály. Na žádost starších dětí začala Olga Fierzová vyučovat němčinu, ale jinak se zde neučilo. Pouze ve válečných letech, kdy měly školy pro nedostatek paliva prodloužené prázdniny, byl Milíčův dům otevřen i dopoledne – zdejší pracovníci se snažili s dětmi dohnat zameškanou školní látku. Mezi oblíbené činnosti patřily výlety za pražskými památkami, na Petřín, na vrch Svatého kříže nad Milíčovým domem – zde se děti učily na podvečerním nebi určovat hvězdy. Největší událostí pro ně ale byly letní tábory, s Pittrovým, Krchovým, skautským, woodcraftovým (liga lesní moudrosti) a foglarovským přístupem.

3.4 Milíčův dům – útulek nejen pro české děti

S nástupem Hitlera k moci se po roce 1933 stala Praha střediskem německé protifašistické emigrace. Tehdy Přemysl Pitter dovolil, aby bylo v Milíčově domě umístěno 18 dětí německých uprchlíků, což byl bezesporu humánní, ale pro mnohé Čechy nepochopitelný čin. Sám Pitter vysvětlil své stanovisko takto:

„Splácíme tak dávný dluh za pohostinství, kterého se našim předkům dostalo v Německu, když po bitvě na Bílé hoře prchali z vlasti před pronásledováním, nacházejíc v Německu přátelské přijetí a novou vlast.“ (Pitter, P., Zpravodaj Milíčova domu, příloha časopisu Sbratření, 1934, č. 5 str. 7)

Přestože byl Přemysl Pitter často v této těžké době napadán za to, že pomáhá potomkům národních nepřátel, příliš se tím nezaobíral - jen on sám věděl, že své přesvědčení nezmění. Budou-li opět děti jakékoliv národnosti potřebovat pomoc, ujme se jich zas.

Nástavba Milíčova domu

Navzdory stupňovanému napětí mezi Čechy a Němci děti obou těchto národností se v Milíčově domě sbližovaly. Záslužná práce zde konaná se osvědčila, a proto začalo přibývat peněžních příspěvků a darů. Zlepšení finanční situace Přemysl Pitter vnímal jako signál k realizaci nápadu na rozšíření Milíčova domu a opět se obrátil na Ing. Skorkovského. Během prvního roku působení tohoto domu totiž neustále litoval, že kapacita nedovolila přijmout všechny dětské zájemce. Z třiset šedesáti přihlášených dětí mohlo být přijato pouze stočtyřicet. Stavitel Skorkovský, který byl zároveň členem odborného kuratoria a průběžně sledoval plnění toho, k čemu byl Milíčův dům určen, opět vyhověl Pittrově žádosti. Přistavěl k tomuto dětskému útulku dvě nová podlaží a v létě 1936 dostal Milíčův dům svou konečnou podobu. Provoz v něm se velmi rychle zaběhl a brzy se ukázalo, že pedagogická očekávání se dařilo naplnit. Milíčův dům se tak stal významným výchovným zařízením, jehož nejdůležitější funkcí byla pomoc sociálně nejslabším žižkovským, později nejen žižkovským dětem. Těžištěm práce byla výchova a smysluplné využití jejich volného času s cílevědomým výchovným morálně křesťanským naplněním. Činnost Milíčova domu byla založena na dobrovolné spolupráci a vždy měla velmi blízko též k solidaritě, i v mezinárodním měřítku.

3.5 Ozdravovna v Mýtě u Rokycan

Když direktorium čtyř 29. 9. 1938 v Mnichově rozhodlo postoupení československého pohraničí s německým obyvatelstvem, okolní svět podlehl iluzi zachráněného míru, ale osud Československa tak byl předurčen. Tím, že Adolf Hitler dosáhl svého největšího politického vítězství, si Přemysl Pitter začal uvědomovat, jak nebezpečná je jeho politika a celá nacistická ideologie pro celosvětové mírové snažení. Skutečnost, že mnoho dobrých německých občanů a zejména pacifistů se nechalo ovlivnit sociálními opatřeními, které Hitler zavedl, ho velmi bolestně zasáhla.

V žádném případě ale toto velmi těžké a složité období neodvrátilo Přemysla Pittera od jeho poslání nadále pomáhat a věnovat se potřebným dětem. Stále naléhavěji toužil získat pro malé obyvatele Milíčova domu a pro děti proletářského Žižkova vůbec nějaké sídlo v čisté venkovské krajině. A protože se ve své praxi často setkával

s nemocnými nebo zdravotně postiženými dětmi, pro které byl provoz v tomto domě příliš náročný, rozhodl se Přemysl Pitter pro ozdravovnu. Vzhledem k tomu, že dluh na Milíčově domě nebyl dosud splacen, byla to myšlenka více než smělá, ale Pittrovi se jí opět podařilo zrealizovat. Zejména díky značnému finančnímu obnosu, který Milíčovu domu věnovali rodiče, kterým zemřela jediná dcera. Pohnutý Pitter jim popsal svou představu vybudování ozdravovny a dostal jejich svolení použít darované peníze na tuto stavbu. V září 1938 byl tento nevelký dům v Mýtě u Rokycan postaven – jeho kapacita byla zhruba pro šestnáct dětí a personál. Vznik této malé ozdravovny byl přesně načasován do období, kdy jí bylo třeba využít nejen pro nemocné děti.

Přítel utiskovaných

Vzdálenost od Prahy a odloučenost od okolních obcí tady přímo nabízela úkryt pro děti, které byly v poměrech druhé republiky a poději protektorátu „příliš vidět“. I zde tedy našly azyl nejen děti české, ale dočasně i německé a po zřízení protektorátu zde byl umístěn i menší počet dětí židovských. Přemysl Pitter často s úsměvem vzpomínal, jak byl v mládí otcem vyveden z předsudků proti Židům, později se jich dokonce zastal i T. G. Masaryk. Pitter si tak byl jistý, že postupuje správně. Za svůj život se naučil vidět bližní ve všech lidech, zejména pak v potřebných a pronásledovaných, bylo proto nasnadě, že pomáhal i celým židovským rodinám. Intenzita Pittrovy a Fierzové pomoci těmto Židům byla značná a mnohdy nebezpečná. Například potraviny, které děti v Milíčově domě nespotřebovaly při svačinách, večer tajně roznášeli do židovských rodin, vědomi si trestu, který na ně čekal při jejich odhalení. K dalším zakázaným akcím Přemysla Pittrovy a Olgy Fierzové patřilo předávání zpráv – i za to mohli očekávat trest smrti nebo koncentrační tábor.

3.6 Milíčův dům v ohrožení

Nadcházejících šest protektorátních let prožil Přemysl Pitter jako těžké období, kdy „mizeli“ jeho spolupracovníci a přátelé. Držel se tehdy hesla:

„Věrně vydržet a tajně podporovat pronásledované.“

Nejprve byly v této nebezpečné době v Milíčově domě za pomoci anglických kvakerů umístěny děti německých emigrantů, kteří museli uprchnout z nacistického Německa. Později, během německé okupace, se Milíčův dům stal střediskem tajné podpory pronásledovaných židovských rodin. Tyto činnosti samozřejmě přitáhly pozornost nacistů, kteří začali odvádět některé učitelky z Milíčova domu nebo například členy Nového Jeruzaléma. Nikdo z nich nevěděl, že se s Přemyslem Pittrem loučí navždy.

Organizace Hnutí pro mezinárodní smír byla během okupace zakázána, její pracovníky postihla tvrdá exekuce – většina předních činitelů byla popravena nebo zahynula v koncentračních táborech, zbylí členové zůstali bez spojení a neměli tudíž žádné zprávy o činnosti svých kolegů v nacistickém Německu.

Přemysl Pitter tak přicházel nejen o kolegy, ale, což bylo ještě bolestnější, byly mu odebírány i „jeho“ židovské děti, nejprve ty z Milíčova domu, později i z Mýta. Heydrichovo protizidovské tažení se totiž nakonec soustředilo na oba tyto objekty. Přesto se nacistům nepodařilo všechny židovské děti v těchto „útulcích“ vypátrat a ony mohly být zachráněny. Bohužel, jejich matky ze strachu před odtržením dětí od rodiny, si je braly s sebou do transportu, samozřejmě netušíc, že je vedou na smrt. Podle dodatečně vypracovaného seznamu Olgy Fierzové se po roce 1945 z více než sta ukrytých židovských dětí vrátilo méně než pět.

Omezení činnosti Přemysla Pittera

Všechny tyto Pittrovy činy opět brzy přivolaly zájem nacistů a ti omezili veškerou jeho činnost. Zakázali mu publikovat, vydávat časopis „Sbratření“ a nesměl ani pořádat veřejná vystoupení a projevy. Po zrušení nedělních shromáždění v Milíčově domě se Přemysl Pitter na popud kolegy Fedora Kirche rozhodl alespoň začít psát, a tak překonat toto nelehké období. Čas získaný touto pro něj nezvyklou, vynucenou nečinností využil k sepsání svých zkušeností při výchově dětí a svých představ o budoucí pedagogické činnosti. Mimo jiné tak vznikly knihy pro děti „Dobrodružná ruka“ a její druhý díl „Vahú“. Pitter do těchto výchovných románů vkládal veliké pedagogické naděje, jejich vydání však bylo neustále záměrně úředně odkládáno a nakonec k němu nedošlo vůbec. Nějaký čas poté se ještě Přemysl Pitter zabýval

sepisováním svých představ o poválečném uspořádání české společnosti a o novém způsobu vzdělávání. Vznikl tak osmdesátistránkový dokument s názvem „Kulturní a sociální program“. S blížícím se koncem války však končila i Pittrova nucená veřejná nečinnost a on se konečně mohl vrátit k myšlence na záchranu deportovaných dětí.

4 PITTROVA ČINNOST PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

Již koncem roku 1944 začal Přemysl Pitter v předstihu uskutečňovat odvážný plán, po jehož prozrazení by ho nečekal jiný trest než smrt. Se svými spolupracovníky se rozhodl jednak pomáhat židovským dětem, které přežily pobyt v koncentračních táborech, a dále zprostředkovávat záchranu dětí ze smíšených manželství – tyto děti byly s tichým souhlasem vinohradského policejního komisařství přiřčeny náhradním rodičům s tím, že po válce budou vráceny těm pravým. Vznikla tak poslední Pittrova válečná neformální organizace s názvem „Výbor křesťanské pomoci židovským dětem“, kam povolal své nejschopnější kolegy. Protože se konec nacistického Německa blížil, bylo nutné nejprve připravit záchrannou akci v koncentračním táboře Terezín, kde bylo mnoho zbědovaných židovských dětí. Přemysl Pitter doufal, že by se zde mohl shledat i se svými žáky odvečenými z Milíčova domu a z ozdravovny v Mýtě, protože cílovou stanicí jejich transportu byl Terezín. S realizací záchrany dětí se mělo začít ihned po osvobození, Přemyslu Pittrovi již chybělo jen pověření České národní rady.

Začíná další významná etapa v životě Přemysla Pittra

Nadcházející poválečné období bylo tedy další významnou etapou v životě Přemysla Pittra. Zdravotně sociální komisí České národní rady byl pověřen k realizaci svých původních záměrů – pomoci židovskými německým dětem. 9. května 1945 se Přemysl Pitter z obnoveného českého rozhlasu dozvěděl, že právě přeplněné Terezínské ghetto potřebuje rychlou pomoc. Česká národní rada začala organizovat sbírku léků, potravin a ošacení a Pitter, věrný svému rozhodnutí postarat se o děti z koncentračních táborů, neváhal a pustil se do jeho realizace. Uvědomoval si, že vzhledem k tomu, že se v Terezíně rozšířila tyfová epidemie, musí jednat velice rychle. Kam ale tyto židovské děti ohrožené těžkou infekční nemocí odvézt? Milíčův dům se pro tento účel nehodil, ozdravovna v Mýtě byla příliš malá.

4.1 Záchranná akce „Zámky“

Šťastnou náhodou se tehdy Přemysl Pitter dozvěděl, že na jih od Prahy jsou čtyři opuštěné zámky zkonfiskované baronům Reinghoferovým. S Olgou Fierzovou,

Zdeňkem Teichmanem a průkazem Revoluční národní rady 15. května zajistil zámek Olešovice, Kamenice, Štířín a Lojovice, později pension v Ládvi. 22. května přivezl Pitter prvních dvacet pět vyhublých, apatických a nemocných židovských dětí do Štířína, později dalších padesát šest podobně zbídačelých německých dětí do zámku Olešnice. O mnoho let později vyprávěl jeden z přímých účastníků při záchraně právě těchto dvou až tříletých chlapců a holčiček z Německa, že Přemysl Pitter tehdy záměrně porušil zadání, které mu striktně přikazovalo starat se jen o děti české. Jak by ale člověk jako on mohl odmítnout pomoc těmto nejmenším, kteří byli tyfem ohroženi nejvíce?

27. května byl tedy provoz v této nově vzniklé ozdravovně oficiálně zahájen a okamžitě se přistoupilo k úpravám zbývajících třech zámků a Ládvi – v koncentračních táborech strádalo velké množství dětí, které potřebovaly rychlou pomoc.

Právě proto, že většina deportovaných dětí přijíždějících na zámky byla nemocná a podvyživená, bylo nutné mít vlastní odbornou lékařskou péči. Šťastnou shodou okolností mohl tuto práci zastávat MUDr. Emil Vogl, jeden z nejzasloužilejších účastníků „akce Zámky“. Sám přežil koncentrační tábor, kde nacisté zabili všechny členy jeho rodiny. Po Pittrově rozhodnutí, že ve vilce proti olešovickému zámku bude zřízena „ústavní nemocnice“, zde MUDr. Emil Vogl začal zachraňovat nemocné – mimo jiné i německé děti.

Během těchto záchranných akcí se ale dostalo pomoci nejen dětem českým, německým a židovským, byly tu i děti ze Slovenska, Polska, Rakouska a Podkarpatské Rusi. Rozsáhlá humánní akce, která se na zámcích odehrávala, byla naprosto ojedinělá i z pedagogického hlediska - to, že Přemysl Pitter se svými spolupracovníky dokázal bez větších problémů vychovávat pohromadě děti židovské, jež prošly hrůzami nacistických koncentračních táborů s dětmi německými, které zažily naopak hrůzy českých internačních táborů, málokdo považoval za možné a uskutečnitelné.

Vzpomínky tehdy čtrnáctiletého Siegfrieda:

„V zámku Štíříně se stalo to, co by nám bylo dříve připadalo nemožné: seděli jsme spolu s židovskými hochy a spolu jsme zpívali německé a české vánoční písně! Ale tam to bylo

něco samozřejmého.“ (Matouš, M.: Zvláštní člověk Přemysl Pitter, Bonaventura Praha, 2001, str. 51)

Co se týče postupného zahájení provozu na všech ostatních zámcích, je třeba zdůraznit, že podpora státu byla zpočátku minimální. Vše se tedy hradilo způsobem známým z Milíčova domu, to znamená: nikdo ze zaměstnanců nepobíral od státu plat. Přemysl Pitter hradil všechny náklady z vlastních prostředků, většinou z dědictví po bývalém spolupracovníku Miloši Seifrtovi, který mu odkázal nemalý finanční obnos. Později začaly tyto „zámecké“ dětské domovy částečně financovat československé úřady, hlavně však ministerstvo sociální péče. Jakmile se o Pittrově humánní akci na záchranu dětí na zámcích dozvěděla mezinárodní veřejnost, začaly přicházet dary ze zahraničí, jednak prostřednictvím UNRRA, ale i dalších organizací.

Zámky v číslech

V době od května 1945 do května 1947 bylo ve Štíříně, Lojovicích, Kamenici, Olešovicích a Ládví pečováno o neuvěřitelných 810 dětí, a to:

- 266 dětí různých národností, zejména židovských – obětí nacistického pronásledování
- 407 dětí z českých internačních táborů – především dětí německých
- 97 dětí z Čech, Moravy a Slezska, které byly nalezeny v Německu a Rakousku, repatriované do vlasti
- 40 dětí českých a slovenských, které potřebovaly naléhavou zdravotní péči po druhé světové válce

Další činnost na záchranu zbývajících dětí přešla na kancelář Milíčova domu, kde se ještě delší dobu vyřizovaly žádosti o pomoc při vyhledávání zejména dětí německých.

4.2 Význam akce „Zámky“

Význam akce „zámky“ byl obrovský – nejen po stránce humanitární, ale i pedagogické a politické. Masarykova myšlenka „Mějte úctu k duši dítěte“ zde byla naplněna v nejvyšší míře a bez ohledu na to, o jakou národnost dětí se jedná. Přemysl

Pitter a jeho kolegové ve své práci v ozdravovnách pokračovali a dokončili ji i přes odpor některých Čechů. Je bohužel pochopitelné, že ne všichni s Přemyslem Pittrem souhlasili, že nemohli nebo nechtěli pochopit jeho přesvědčení stát vždy na straně utlačovaných. Velmi obtížně lze přesvědčit člověka, jemuž Němci zabili rodiče, aby pochopil Pittrovu humánní snahu neoplácet zlo zlem a pečovat i o děti německé. Obvinění vznášená vůči němu a jeho spolupracovníkům tak neustala po celou dobu trvání této „zámecké dvouletky“.

Akce „zámky“ je v současné době vedle Milíčova domu považována za nejvýznamnější a mravně nejhodnotnější čin Přemysla Pittra. Často bývá za záchranu stovek židovských a německých dětí přirovnáván k Siru Nicholasi Wintonovi, britskému humanitárnímu pracovníkovi, jenž zachránil 669 dětí před transportem do koncentračních táborů.

Vzpomínky Yehudy Bacona, uznávaného izraelského malíře z Moravské Ostravy:

„Nejprve jsme jeli do Milíčova domu. Byli jsme tak vyčerpaní, že jsme po cestě hned usnuli. Odtamtud nás dopravili na Štířín, kde jsme se pomalu začali zotavovat tělesně i duševně. Pro všechny, kteří měli za sebou tu hroznou dobu, to bylo proto tak důležité a proto si na to tak mnozí dodnes pamatují, že to bylo po dlouhé době poprvé, co k nám měl někdo lidský vztah, byl na nás hodný a vlídný.

Na Pittrových zámcích jsme měli všichni možnost užít si trochu klidného života, o což se svědomitě staral celý tým vychovatelů, opatrovníků a lékařů. Každou neděli mezi nás přišel Přemysl Pitter, něco nám vyprávěl a pořádaly se besídky, kde jsme zpívali, hráli, recitovali, což nám pomáhalo zotavit se a připravit se na normální život.

Když je člověk mladý, tak se mu takové dojmy hluboce vstípi do paměti.“

5 NELEHKÉ OBDOBÍ ŽIVOTA PŘEMYSLA PITTRA

Rok 1948 - Milíčův dům spravuje Ústřední národní výbor v Praze

Po ukončení úspěšné „zámecké dvouletky“ se mohl Přemysl Pitter opět s maximálním nasazením věnovat rozvoji činností v Milíčově domě, ale poměry v novém státě ho zaskočily. Začal se setkávat s různými překážkami, týkajícími se jak chodu Milíčova domu, tak jeho vydavatelských aktivit. Žádosti o povolení různých dalších institucí, například Milíčovy koleje, nebyly vyslyšeny. Přemysl Pitter si uvědomil, že nově vznikající komunistický režim nebude mít zájem podporovat jeho pedagogiku na křesťanském základě.

2. února 1948 se Přemysl Pitter na Slovanském ostrově v Praze zúčastnil společného shromáždění zástupců kněžstva a věřících všech křesťanských církví, jehož smyslem bylo zajištění míru. Humanitní myšlenky tohoto shromáždění se ale nepodařilo zrealizovat, protože tři týdny poté nastal únorový zvrát, který znamenal konec demokracie v Československu. Komunistická diktatura byla nastolena.

Přemysl Pitter proti tomuto totalitnímu režimu statečně protestoval formou projevů, ve kterých využíval metaforická přirovnání biblického pojetí. Jeho posluchači v Milíčově domě chápali jeho slova přesně tak, jak byla myšlena – byl to nesouhlas s potlačením svobodného vývoje demokracie. Jeho protest vyvrcholil 3. září 1948, kdy ve veřejném proslovu ocenil působení zemřelého Edwarda Beneše, což mělo za důsledek silné omezení výchovné a pedagogické činnosti v Milíčově domě. Tato Pittrova chloubka a radost - útulek pro potřebné děti - byl převzat do správy Ústředním národním výborem v Praze.

Během roku 1949 se zásahy státních institucí do provozu a režimu Milíčova domu stupňovaly a vyvrcholily v roce 1950. Tehdy byla tato instituce s naprosto originálním způsobem pedagogické péče proměněna podle sovětského vzoru ve standardní družinu. Komunistický režim potřeboval zaměstnat na plný úvazek i matky dětí, proto byla kapacita Milíčova domu překročena a Přemysl Pitter musel z nařízení úřadů přijmout 175 dětí ve věku od šesti do patnácti let. Neuvěřitelné je, že Pitter musel

i za takovýchto podmínek jeho provoz hradit ze svých prostředků (včetně rodičovských příspěvků) – stát se o hmotné zabezpečení Milíčova domu nestaral.

5.1 Další mocenské represe

Další mocenské represe na sebe nenechaly dlouho čekat. Nejprve počátkem roku 1950 převzala Milíčův dům do národní správy žižkovská radnice – bez kladného vlivu na jeho provoz. Spíše hrozilo, že nově dosazený národní správce zničí i to, co z jeho někdejšího pedagogického záměru zbývalo. Následně byly Přemyslu Pittrovi tajemníkem pro církevní záležitosti zakázány jakékoliv projevy a činnost.

Jeho nejbližší spolupracovnice Olga Fierzová, která v této době odjela do Švýcarska na pohřeb sestry, se nesměla vrátit – československé orgány jí návrat do Československa znemožnily. Nikoho nezajímalo, že se celých šestnáct let starala o české dělnické děti, návrat do Československa jí zůstal odepřen navždy.

Přemysl Pitter byl za účast v zakázané Lize pro lidská práva označen za reakcionáře. Režim se ho snažil zbavit posláním ho jako ředitele vychovatelny do pohraničí, nebo přesvědčit ho, aby jednal ku prospěchu komunistické strany. Přemysl Pitter obojí odmítl.

Souběžně s tím, jak byla v Milíčově domě likvidována jedna oblast Pittrovy činnosti za druhou, rostl zájem o jeho osobu ze strany tajné policie. Na jaře roku 1951 byl za své chování zbaven funkce ředitele Milíčova domu, začala se o něj zajímat Státní bezpečnost. Na základě udání místní organizace KSČ byl Přemysl Pitter označen za nepřítele lidově demokratického režimu.

5.2 Odchod do exilu

Na začátku dubna 1951 byl Přemyslu Pittrovi doručen příkaz k vystěhování z Milíčova domu. Jeho nová ředitelka převzala od P. Pittra klíče a agendu, a tak oficiálně skončilo jeho působení v instituci, kterou s láskou a nadějí na lepší budoucnost dětí založil a vybuřoval. Jen zdálky mohl sledovat, jak práce v Milíčově domě upadá:

„Děti nahnané bez ladu a skladu do „družiny“ lajdačily, přestaly se starat o zahradu, zanedbaly záhonky, zničily alpinium. Noví pedagogové je neuměli zaměstnat, a tak odpolední návštěvnost klesla na pouhých padesát dětí.“ (Pitter, P., Deník – říjen 1948 až červenec 1951, rukopis, 1951, APP, kart. 6)

9. srpna 1951 dostal předvolání k prokurátorovi a tam mu bylo sděleno, že bude transportován do jáchymovských uranových dolů. Pro Přemysla Pittra to byl poslední impuls k odchodu do zahraničí. V zakonspirovaných dopisech s Olgou Fierzovou probraly různé možnosti, jak co nejdříve opustit zemi, protože absolvování dalšího výslechu by pro něj znamenalo zatčení. 26. srpna 1951 Přemysl Pitter emigroval do NDR k přátelům, kteří mu obstarali německé dokumenty. Odtud potom pokračoval do západního Berlína a dále do Spolkové republiky Německo, kde získal azyl. Okamžitě poslal telegram Olze Fierzové, že jí bude čekat v Londýně, kde, jak doufal, by mohl smysluplně působit nazpět do Československa. Byl zde hostem dcer R. Browna, dřívějšího funkcionáře Rady Internacionály odpůrců války. Aby zmírnil represe vůči pozůstalým přátelům z Milíčova domu, napsal ještě dopis pražskému prokurátorovi, ve kterém mu vysvětloval, že odešel proto, aby mohl pokračovat ve své práci. Protože mu to bylo doma znemožněno, chtěl v pedagogice mezi sociálně slabými a potřebnými dětmi pokračovat alespoň v zahraničí. Fyzická námaha a hlavně stres spojený s útekem zanechaly na Pittrově zdraví následky, ale nebylo možné se vzdát – nový život v cizině začal.

5.3 Období exilu Přemysla Pittra

V roce 1952 Přemysl Pitter absolvoval bohoslovecké kurzy na kvakerské Woodbrooke College u Birminghamu a Světová rada církví ho ustanovila k pastorální a sociální službě v emigrantském táboře Valka u Norimberku. Zde začal spolupracovat se stanicí Rádio Svobodná Evropa, později s BBC a římským rozhlasem. Jeho projevy vyšly tiskem. K další významné spolupráci došlo v roce 1955, kdy se stal kolegou P. P. Sladeka, zakladatele Ackermann-Gemeinde. V témže roce začal také Přemysl Pitter publikovat v českých a jiných časopisech (například Husův lid v Chicagu), v této činnosti pak pokračoval během celého exilu.

Na sněmu sudetoněmeckých evangelíků v Kasselu vystoupil Přemysl Pitter v roce 1959 podobně jako P. P. Sladek a o tři roky později se rozhodl ukončit svou misi v táboře Valka. Spolu s O. Fierzovou odjel do Švýcarska, kde založil Husův sbor v Curychu, českou doplňovací školu v Curychu a Společnost pro vědy a umění ve Švýcarsku.

V roce 1959 se Přemysl Pitter postavil do čela Masarykova fondu při Svazu čs. spolků ve Švýcarsku a přednášel na kurzech čs. dálkové školy. Společně s Olgou Fierzovou začali vydávat úspěšné Hovory s pisateli, které svým významem překročily původní záměr a staly se předním exilovým časopisem, známým nejen v Německu a v jiných státech svobodné Evropy, ale i v USA a v Austrálii. Do Československa se cyklostylované Hovory s pisateli dostávaly ilegálně. Časopis se věnoval otázkám náboženským, filozofickým, etickým, politickým a národnostním. Svůj neopomenutelný význam měl pro osvětlování československo-německých vztahů, problematiky židovského náboženství a postoje křesťanů k Židům, dále se zabýval problematikou české reformace a českých dějin vůbec.

Důležitým obdobím exilu Přemysla Pittra byl rok 1965, kdy pronesl při 550. výročí smrti M. J. Husa a 50. výročí zahájení Masarykova zahraničního odboje významný projev u Husova kamene v Kostnici. Tehdy také navázal spolupráci s pražským arcibiskupem kardinálem J. Beranem a dr. A. Heidlerem. V roce 1968 přednesl Přemysl Pitter projev k českým emigrantům ve Švýcarsku a o rok později napsal dopis paní Palachové v souvislosti s úmrtím jejího syna Jana Palacha. 4. ledna 1976 měl poslední promluvu v Husově sboru v Curychu, kterou zakončil básní J. V. Sládka.

15. února 1976 Přemysl Pitter zemřel v curyšské nemocnici. Žádné církevní obřady nebyly uskutečněny a popel byl na jeho přání rozptýlen.

6 SOUČASNOST MILÍČOVA DOMU

Provoz Milíčova domu jako útulku byl v prosinci 1949 násilně ukončen a o čtyři roky později začala být budova využívána jako celotýdenní družina pro mládež. Od r. 1976 v ní sídlí mateřská škola, která v r. 2001 převzala čestný název **Mateřská škola Milíčův dům**.

Exteriér a interiér Mateřské školy Milíčův dům

Zvenčí zůstal Milíčův dům od doby svého dokončení v roce 1934 téměř nezměněn. Tato funkcionalistická vila stojí v krásném prostředí přírodního parku Na Křížku, nedaleko ulice Olšanská. Součástí objektu je rozlehlá zahrada se vzrostlými stromy a dobře vybaveným dětským hřištěm. Velké množství oken, ze kterých je výhled zejména do parku či zahrady, budovu prosvětluje, což působí velmi optimisticky. Malým bonusem je sousední zahrada – kde skauti z Prahy 3 pěstují ovce. Děti je rády pozorují z oken školky a při procházkách je po domluvě mohou i krmit, což je pro ně vždy radostným zážitkem.

Stejně příjemně jako exteriér působí i interiér školky. Protože je o toto zařízení velký zájem, vznikla potřeba navýšit její kapacitu a tohoto souboje s nedostatkem prostoru se architekt zhostil na výbornou. Zajímavé je například důmyslné řešení šatny, která je pro všechny třídy školky umístěna v jedné místnosti. Architekt využil vysokých stropů a umístil do prostoru patro ve tvaru domečku, do kterého se vstupuje po dřevěném schodišti. Vytvořil tak další neobvyklou obyvatelnou plochu. Podobným způsobem je řešena i knihovna v tělocvičně, která se spolu s jídelnou a kanceláří ředitelky této mateřské školky nachází v přízemí budovy.

Celý interiér školky je řešen v moderním stylu, každá z místností je vkusně dozdobena předměty z přírodních materiálů, které jsou vyrobeny studenty uměleckých škol. Vybavenost zařízení je téměř dokonalá - od velkého množství didaktických pomůcek, přes vkusné hračky, které nevedou děti k pasivitě, ale naopak rozvíjejí jejich fantazii a zručnost. V tělocvičně se nachází rozkládací pódium, na kterém děti rodičům zpívají nebo recitují. Po představení se toto „jeviště“ opět složí, a vznikne tak ještě větší prostor pro tolik potřebné pohybové aktivity. V každé třídě je vestavěné patro, kde mají

děti své hnízdečko - domeček, který je vybaven dřevěnou kuchyňkou, pračkou a sporákem - je tak vyhověno jejich touze po malých útočištích.

Za zmínku také stojí prostorná zasklená terasa, která slouží nejen jako veliká herna, ale vzhledem k jejímu architektonickému pojetí - střídání se velkých bílých ploch s prosklenými - se přímo nabízí k pořádání různých zajímavých výstav.

Další zvláštností, kterou se školka může pochlubit, je Upomínková místnost zakladatele Milíčova domu Přemysla Pittra. Malé školní muzeum vymyslela a vytvořila nyníjší ředitelka Bc. Marta Vrabcová. Zařídila i převoz několika jeho osobních věcí ze Švýcarska, a tím sbírku rozšířila. Místnost, kde žil a pracoval Přemysl Pitter, je zpřístupněna veřejnosti a je možno si ji po předchozím telefonickém objednání prohlédnout.

6.1 Koncepce školky

Koncepce školky vychází hlavně z myšlenek a odkazu Přemysla Pittra ve snaze, aby tolerance a příkladný vztah k dětem byly samozřejmostí. Zdejší pedagogové a asistenti maximálně podporují vliv rodiny na dítě a v zájmu jeho zdravého rozvoje vychází rodině vstříc. Uznává se zde prvořadost výchovného působení i poslání rodiny, postavení školky vůči rodině je doplňující. Dle této koncepce je sestaven školní vzdělávací program "Hrajeme si spolu", který plní hlavní cíle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

Formou projektů se zdejší pedagogičtí pracovníci snaží, aby se děti cítily v Milíčově domě dobře, aby bylo respektováno jejich tempo a mohly se učit chápat a plně prožívat svět kolem sebe, aby měly chuť poznávat a tvořit a aby radostná a klidná atmosféra přispívala k vzájemným dobrým vztahům nejen mezi vrstevníky, ale i mezi dětmi a dospělými.

Pedagogové a jejich asistenti kladou ve své práci důraz na všestranný rozvoj dítěte, který vychází z upřímných a vlídných vztahů mezi učitelkou a dětmi i mezi dětmi samotnými a které se tolik osvědčily zakladateli zdejšího Milíčova domu – Přemyslu

Pittrovi. Jsou zde uspokojovány jak fyzické, tak psychické potřeby dětí, které vychází ze zákonitostí jejich vývoje, z konkrétních situací a citových stavů dítěte i zájmů celé skupiny. Snaha o vytváření a vypěstování celého souboru společensko-pozitivních vztahů, připravenosti pomáhat druhým, ohleduplnosti, trpělivosti a porozumění je samozřejmostí. Je důležité, aby se tyto vlastnosti nevytvářely jenom živelně, vzájemným soužitím, ale aby byly systematicky pěstovány a upevňovány.

Stejně jako za působení Přemysla Pittra v Milíčově domě i současným cílem výchovy v této mateřské škole je samostatné, spokojené dítě, které je připravené se učit a rozvíjet své schopnosti, vnímat své okolí a komunikovat s ním. Kromě toho se zde děti učí nejen prosazovat svůj názor, ale i respektovat druhý.

Aktivní účast dítěte, která je založena na smyslovém vnímání, prožitkovém a interaktivním učení, je velmi důležitá. Vzdělávání probíhá zpravidla ve skupinách nebo individuálně. Všechny předkládané činnosti obsahují herní prvky a prvky kreativity bez zbytečného memorování a nabízení hotových poznatků. Ale zároveň je tu dětem ponechán dostatek času i prostoru pro tolik důležitou spontánní hru a relaxační a odpočinkové činnosti.

Vedle běžných tříd pro zdravé děti, kde je možnost integrovat děti s lehčím stupněm postižení, se v této škole pečuje o děti s kombinovanými vadami, vadami logopedickými, poruchami chování a s poruchou autistického spektra. Počet takovýchto dětí ve speciální třídě je výrazně nižší. Práce s nimi probíhá dle individuálních vzdělávacích plánů, které zpracovává speciální pedagog v těsné spolupráci s učitelkami a dalšími odborníky. Vedle běžných aktivit je důležité těmto dětem s handicapem poskytnout řadu speciálně pedagogických činností, které umožňují optimální rozvoj jejich osobnosti a dosáhnouti co nejvyšší možné úrovně vzdělání v rámci jejich postižení a co největší samostatnosti. Ve spolupráci s dětským psychologem, klinickým logopedem a speciálním pedagogem je uplatňován důsledně individuální přístup jako možnost diferencovat požadavky podle stupně inteligence, popř. poruchy či postižení. Při práci ve speciálních třídách u dětí s poruchou autistického spektra je využíváno strukturovaného učení.

Dětem, které jsou ve zdejší MŠ dobře adaptované a nemají problémy s pozorností a chováním je dále nabízeno několik druhů odpolední zájmové činnosti: výtvarný kroužek, keramická dílna a Angličtina hrou. Patří sem také každodenní pobyt v tělocvičně nebo na terase. Velmi oblíbená jsou společná setkání při akcích, jako je divadelní představení, masopust, oslavy narozenin, besídky, výlety, výstavy, školy v přírodě, posezení při svíčkách, rozloučení s předškoláky, koncerty, táborák, dopravní hřiště.

6.2 Charakteristika pracoviště

V této mateřské škole pracuje 6 kvalifikovaných pedagogů, 1 speciální pedagog, 4 asistenti pedagoga a 3 provozní zaměstnanci. Stravování je zajištěno ze sousední ZŠ Chelčického.

Maximální kapacita školky je 68 dětí, z toho dvě třídy žáčků bez handicapu a dvě speciální mikrotřídy pro děti, které vyžadují speciální péči.

Každou mikrotřídu navštěvuje maximálně deset dětí předškolního věku. Všechny sem byly přeřazeny z okolních školek, kde byly z různých důvodů pokládány za nezvladatelné. Děti jsou v mikrotřídách umístěny na základě vyjádření odborných lékařů či pediatrů a většina z nich má doporučen pouze dopolední pobyt. Pro každé dítě je vypracován individuální plán výuky na základě doporučení speciálního pedagogického centra a tento plán musí rodiče potvrdit svým podpisem.

Mikrotřídy mohou navštěvovat děti až do svých osmi let – existuje zde možnost dvou odkladů školní docházky. O každém dítěti z běžné třídy i mikrotřídy je v této mateřské školce Milíčův dům pečlivě vedena dokumentace. Každý pokrok, každé malé - velké vítězství nebo krok zpátky je v ní pečlivě zapsán. Do dokumentace také patří kresba postavy, kterou děti malují vždy v září a pro srovnání v druhé polovině školního roku.

Denní provoz v mikrotřídě je podobný provozu v běžné mateřské školce, je však maximálně přizpůsobený tempu a schopnostem dětí v ní zařazených. Velký důraz se tu

klade na plnění výše zmíněného individuálního plánu výuky. Na všechny aktivity je potřeba si ponechat větší časovou rezervu, aby nebyly děti zbytečně stresovány spěchem.

Zaměření mikrotříd

Jedna speciální třída (mikrotřída) je zaměřena na péči o děti s autismem, epilepsií, s opožděným psychomotorickým vývojem, děti s DMO, tělesnými a mentálními vadami, aj. Druhá speciální třída je zaměřena na děti s vadami kombinovanými a logopedickými.

Nižší počet dětí ve speciálních třídách je vhodný i pro děti alergické a zdravotně oslabené.

Komplexní speciálně pedagogickou, logopedickou a psychologickou péči zajišťují odborní pracovníci s kvalifikovanými učitelkami. Ti se podílí na vypracování celkové diagnostiky dítěte, na tvorbě individuálních vzdělávacích plánů, pro děti s autismem je zpracována metoda strukturovaného učení. Dále je v této mateřské školce nabízena individuální práce dle programu HYPO, poradenská činnost pro rodiče a pomoc s výběrem vhodných školských zařízení po ukončení docházky do MŠ. Mezi největší úspěchy zdejších pedagogů patří integrace dětí ze speciálních do běžných tříd. Děje se tak na základě odborného posudku a typu postižení a touto skutečností je potvrzen správný pedagogický a výchovatelský postup. V těchto případech je samozřejmě nezbytné brát v úvahu stupeň postižení a připravenost dítěte, ale i provozní a personální možnosti Mateřské školy Miličův dům.

ZÁVĚR

„Všechno je v lidech: Bůh i ďábel. Záleží na tom, komu jsme se upsali. Pak at' děláme cokoli: vysokou politiku nebo zametáme ulice – děláme to buď nesobecky, s láskou, nebo se záludnou vypočítavostí, či lajdácky. Tam je začátek všeho dobrého a zlého: v člověku.

A začátek člověka je dítě. Všechna náprava začíná dítětem.

Bude-li člověk dobrý, bude dobré všechno.“

Přemysl Pitter

Tento silný a statečný člověk byl během svého života označován rozmanitě – jako křesťanský vychovatel, sociální pedagog, kazatel, pacifista, humanistický spisovatel, ale i Boží člověk, svatý muž, prorok. Pro mnohé obyvatele české republiky, zejména v době druhé světové války, však znamenalo jeho jméno také kolaboranta, zrádce. Je to proto, že Pittrova postava se jakémukoliv označení nebo zařazení vymykala, jeho činy často nebyly správně chápány. Jeho zvolání „Miluj svého nepřítele“ během války, ale i po ní, málokdo chápal.

Dílo Přemysla Pittra vycházelo z hlubokého humanismu, ovlivněného sociálním křesťanstvím. Vždy stál na straně utlačovaných. Podobně jako Ježíš odmítal pomstu a odplatu – „oko za oko, zub za zub“. Svou osobní statečností se zasloužil o záchranu nevinných židovských dětí z německých koncentračních táborů, ale zároveň pomohl přežít mnohým německým dětem strádajícím v českých internačních táborech. Jeho mravním principem byly za všech okolností spravedlnost, humanita a tolerance a právě díky těmto vlastnostem byl v době národní nesnášenlivosti a poválečných vášní v české společnosti ojedinělým jevem.

Přemysl Pitter nebyl členem žádného církevního společenství, neopíral se o žádnou politickou organizaci. Byl to svobodný, nezávislý myslitel, řídící se vlastní intuicí, bohužel více vážený a uznávaný v zahraničí, kde byl za svou činnost několikrát vyznamenán:

V roce 1973 obdržel od prezidenta R. Heinemanna Záslužný kříž I. třídy Spolkové republiky Německo za záchranu německých dětí, od izraelské vlády získal oficiální uznání a jeho jméno bylo zvěčněno v Jeruzalémě na Hoře Paměti. V roce 1975 mu byl udělen čestný doktorát teologie univerzity v Curychu. Po roce 1991 mu byl udělen titul Spravedlivý mezi národy, Řád T. G. Masaryka ČSFR I. třídy, in memoriam. V roce 1995 bylo generální konferencí UNESCO 100. výročí narození P. Pittera vyhlášeno za světové kulturní výročí.

29. 6. 1995 konečně jeho zásluhy ocenila i Česká republika odhalením pamětní desky na Štířínském zámku a 4. 11. 1995 také v Mýtě u Rokycan.

Směrnicí života Přemysla Pitttra se stala etika evangelia, jeho posláním konání dobra a pomoc potřebným, hlavně dětem. A právě jeho láska k dětem mu kdysi pomohla překonat problémy a splnit si svůj sen – vytvořit pro ně útočiště. Vznikly tak pilíře Pittrova díla - Milíčův dům a „ozdravovny na zámcích“, kde bylo zachráněno mnoho dětských životů a kde se, dle vyprávění pamětníků, Přemyslu Pittrovi a jeho spolupracovníkům, podařilo „zušlechtit“ nejednu dětskou duši. Činnost Milíčova domu během Pittrova nuceného exilu sice neprobíhala podle jeho představ, ale současný Milíčův dům, kde se daří pomáhat potřebným handicapovaným dětem, by zcela jistě Přemysla Pitttra nadchl.

Přemysl Pitter se svým způsobem života a myšlením propracoval v naprosto výjimečnou křesťanskou osobnost – vše, co vykonal, lze posuzovat jako něco mimořádného, nezvyklého, udivujícího. Viděno s odstupem let, Přemysl Pitter byl pro pedagogickou a vychovatelskou práci opravdu předurčen.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

FIERZOVÁ, O. *Dětské osudy*. Praha: Spolek přátel mládeže a družstva Milíčův dům, 1992.

KOHN, P. *Můj život nepatří mně*. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-7017-852-3.

KOHN, P. *Zámky naděje – děti Přemysla Pittra vzpomínají*. Chomutov: nakladatelství L. Marek, 2011. ISBN 978-80-87127-30-8.

KOSATÍK, P. *Sám proti zlu*. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2009. ISBN 978-80-7185-971-0.

PASÁK, T. *Život Přemysla Pittra*. Praha: ÚIV, 1995. ISBN 80-211-0212-8.

PASÁK, T. *Přemysl Pitter – život pro druhé*. Praha: Paseka, 1997. ISBN 80-7185-137-X.

PITTER, Přemysl. *Duchovní revoluce v srdci Evropy*. Praha: Kalich, 1995. ISBN 80-901017-8.

PITTER, P., FIERZOVÁ, O. *Nad vřavou nenávisti*. Praha: Kalich, 1996. ISBN 80-7017-972-4.

Sborník referátů a diskusních příspěvků z mezinárodního semináře konaného dne 27. 3. 1993 v Pedagogickém muzeu J. A. Komenského v Praze: *Přemysl Pitter život a dílo*. Praha, MILIDU Curych, 1994. ISBN 80-901461-1-2.

Elektronická média:

Soubor CD, DVD zapůjčený zakladatelkou Upomínkové místnosti
Přemysla Pittra, Martou Vrabcovou

Webové stránky: www.milicuvdum.cz

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Přemysl Pitter	I
Obrázek 2: Přemysl Pitter v 1. světové válce	II
Obrázek 3: Milíčův dům – děti na zahradě	III
Obrázek 4: Milíčův dům – děti na svačině	IV
Obrázek 5: Milíčův dům – děti v čítárně s pí Pohorskou	V
Obrázek 6: Přemysl Pitter (první zleva) a Olga Fierzová (uprostřed)	VI
Obrázek 7: Milíčův dům – dílna chlapců	VII
Obrázek 8: Milíčův dům – hudební sál – rytmika	VIII
Obrázek 9: Schůzka Vlčků v klubovně F. Krch	IX
Obrázek 10: Milíčův dům – děti v tělocvičně	X
Obrázek 11: Zahrada Milíčova domu	XI
Obrázek 12: Pohlednice - Milíčův dům	XII
Obrázek 13: Přemysl Pitter hledá rodiče dětí ze „Zámku“	XIII
Obrázek 14: Milíčův dům v současnosti	XIV
Obrázek 15: Současnost Milíčova domu – interiér třídy – děti v čele s paní ředitelkou Martou Vrabcovou	XV
Obrázek 16: Současnost Milíčova domu – interiér tělocvičny – děti s pedagogy ve školním roce 2012-2013	XVI

Obrázek 1: Přemysl Pitter

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 2: Přemysl Pitter v 1. světové válce

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittera a Olgy Fierzové

Obrázek 3: Milíčův dům – děti na zahradě

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 4: Milíčův dům – děti na svačině

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla
Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 5: Milíčův dům – děti v čítárně s pí Pohorskou

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla
Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 6: Přemysl Pitter (první zleva) a Olga Fierzová (uprostřed)

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittera a Olgy Fierzové

Obrázek 7: Milíčův dům – dílna chlapců

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Píttra a Olgy Fierzové

Obrázek 8: Milíčův dům – hudební sál – rytmika

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla
Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 9: Schůzka Vlčků v klubovně F. Krch

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 10: Milíčův dům – děti v tělocvičně

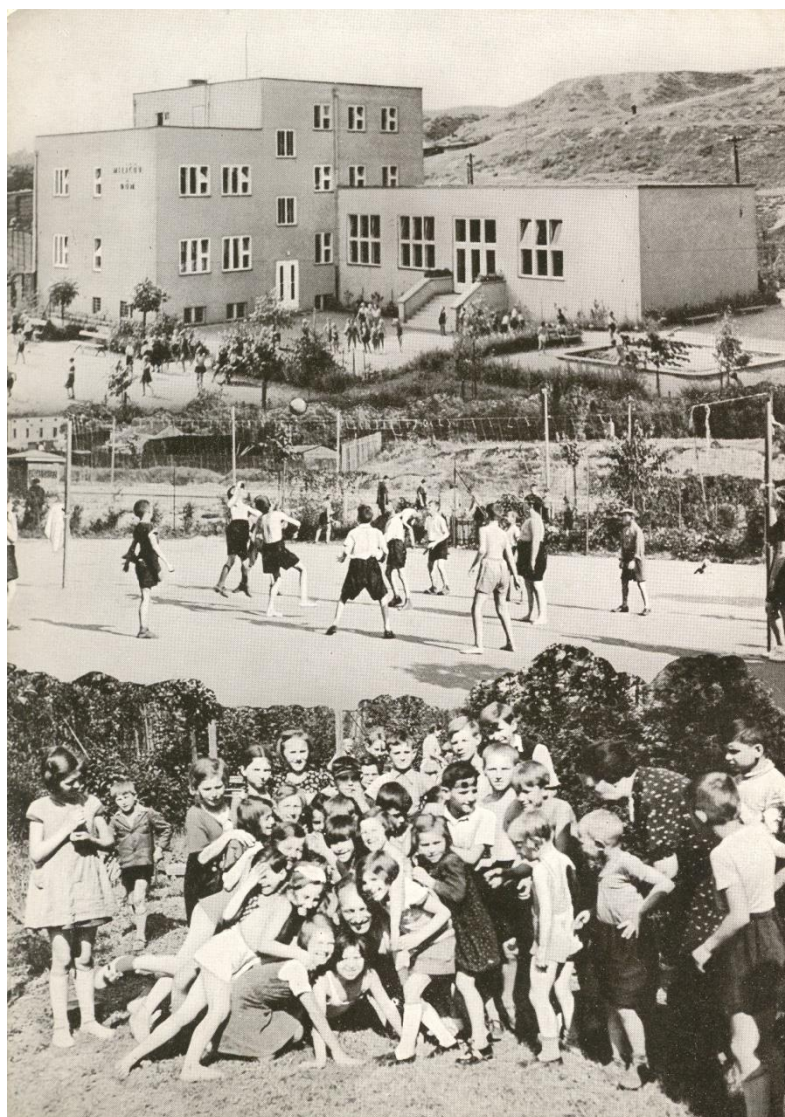
Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 11: Zahrada Milíčova domu

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla
Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 12: Pohlednice - Milíčův dům

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 13: Přemysl Pitter hledá rodiče dětí ze „Zámků“

Zdroj: Národní pedagogické muzeum a knihovna J. A. Komenského - Archiv Přemysla Pittra a Olgy Fierzové

Obrázek 14: Milíčův dům v současnosti

Zdroj: Milíčův dům

Obrázek 15: Současnost Milíčova domu – interiér třídy – děti v čele s paní ředitelkou
Martou Vrabcovou

Zdroj: Milíčův dům

Obrázek 16: Současnost Milíčova domu – interiér tělocvičny – děti s pedagogy ve školním roce 2012-2013

Zdroj: Milíčův dům

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Nikola Gregorová

Obor: Speciální pedagogika - vychovatelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Přemysl Pitter a Milíčův dům

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 37

Celkový počet stran příloh: 15

Počet titulů českých použitých zdrojů: 9

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Počet ostatních zdrojů: 0

Vedoucí práce: PhDr. Jan Mattioli, Ph.D.